

ПОВОДОМ „ЗАПИСА СТАРОГ САРАЈЛИЈЕ“

НА САРАЈЕВСКОЈ ЦРКВИ ЈЕ РАДИО И АНДРЕЈА ДАМЊАНОВИЋ ЗОГРАФСКИ

Њега и његову браћу Хаџи Максо Даспић не помиње

Велес, марта

У „Записима старог Сарајлије“ Хаџи Макса Даспића, која је „Политика“ објавила у неколико наставака, објављен је и одломак у коме је било речи о грађењу сарајевске цркве. У томе делу записа поткрала се једна грешка, једна непотпуност. Или је Хаџи Максо заборавио појешто и пошекога, или није хтео да говори и о 1867 и 1868 години, па тога ради није поменуто ни људе из тога доба. А тих година грађење цркве је напшло на знатне тешкоће, радови су бивали обустављани а општинари су били на великој муци.

Записујући о плану и темељу пове цркве, Хаџи Максо је написао:

... Први план и темељ јесте поставио нови цркви Димитрије 1862 а догодиле 1863 дошао је Андреја Везанковић из Битоља... Андреја десет година долази са дунђерима у прољеће а одлази у јесен на вилает... У одељцима где се говори о изградњи иконостаса и о андању торања, не помиње се ко је радио иконостас и торањ.

У Велесу живи стари г. Ђорђе Дамњановић-Зографски, последњи по томак-иконописца породице Дамњановића-Зографских, познатих градилаца многих црква српских, сликара и иконописаца. Дамњановићи су градили преко четрдесет српских црква широм свих српских крајева. Једна од тих црква којима су Дамњановићи били поноси, јесте и црква у Сарајеву.

Г. Ђорђе Зографски тува нека писма овога оца и својих стрица Андреје и браће му, из којих се види како су Сарајлије понављали браћу Дамњановиће, како је Сарајлијама било стало до тога да Дамњановићи наставе или заврше већ започете радове.

У писму које писао 7 фебруара 1867 године а упућено Андреји Дамњановићу, Сарајлије моле Андреју да што пре дође да настави радове на цркви и да их заврши. На ово писмо Андреја није могао да се одавове, јер је у то време радио на другом месту. Из тога писма проистаје да су Дамњановићи ту цркву раније радили, али да су, из неких узрока, радове морали да прекину. У писму се, поред осталог, каже и ово:

... Да гледате добре и вриједне мајсторе изабрати, јербо знате шта се има довршити: пет кубета, авонара и олтар да се доврши, како би се црква у овој години осветити могла само да се литургија служити може -- то је наша општенародна жеља... Давде сада знате колико мајстора треба толико приправити, али све боорије мајстора, да не буде међу њима иргата"... Ово писмо је потписано од Мића Савића, Ђорђа Ђисаревића, Спасоја Краљевића, Антонија Јефтаковића, Алексе Николчића и других.

У то време су Дамњановићи радили у Мостару. И тамо су градили цркву. Писмо им је на Мостар и упућено, Али, пошто је Сарајлијама било много стало до тога да Дамњановићи дођу, пишу им наново и с јесени 1867 године. У писму се говори о одобрењу које је Сарајлијама дала турска власт, па то одобрење треба што пре искористити, јер ко зна шта носи дан а шта ноћ. У пи-

сму од 26 септембра 1867 године, поред другог, стоји и ово: "... Није нужно да Вам о томе обшрно пишемо када знате и сами како нам је зидање торања обустављено. То нам је садашњи Валија и Командант Босанског Вилajета Преузвишени Господар Сафет Паша дозвољено подићи да видимо и по плану довршити торањ у ваше цркве... Ову ствар до прољећа одложити не можемо и не смејемо -- околности су непостојаве а свако гвође док је вруће ковати треба"... Писмо је адресовано: „Господињу Андреја Дамњановићу, Архитекту црквеном, Мостар“. Писмо је писао и потписао Симо Соколовић „црквени рачуководитељ“.

После овога писма Андреја и браћа му отишли су за Сарајево. Али ни овога пута ни су успели да заврше радове. Нестало је, зацело, средстава, па су престали и радови. Када су Дамњановићи прекинули посао и отишли кући, добија Андреја писмо из Сарајева. И то писмо је писао Симо Соколовић. Овај Симо је, ипак, био из јужних крајева наших. То се види по начертју којим је писао писмо од 5 марта 1868 године. Сва дотадашња писма, Соколовић пише било као званично лице у име општинара те они ово писмо и потписују, било као званични „црквени рачуководитељ“. Тада су писма писана лепим и чистим босанским начертјем. Али када пише ово своје приватно писмо, не стављајући испод имена и своје звање, Симо Соколовић пише својим матерњим начертјем, начертјем Јужносрбијанаца. У томе своме приватном писму, Симо Соколовић пише и ово: "... Зашто смо у велики печал и брига за Вас, због недовољниг млас кога отидосте од Сарајево некроде петнајесет дана ни стиже хабер оти (да Бог сачува) у Косово вагнасте од Черкези, осс Ујча ваједно, тоје време много смо били жалосни, но Бог дајде и Господ нас обрадова од Скопје некој пријатељ на Стојан инаси оти предосте здраво живје у Велес... Што питате за нашата црквена работа за ова година много ствари имамо да радимо, ма пари нејмаме ни од која страна, то је мука, нашите општинари незнадат сега што да прават..."

Из овога писма се најбоље види колико су Велешани били популарни у Сарајеву и колико су Сарајлије брикуле за своју браћу са Југа. Али се види још нешто. Види се и то да су се Велешани интересовали за стање радова на цркви, за радове које Соколовић назива „нашата црквена работа“.

Хаџи Максо Даспић у својим записима ни речју не помиње браћу Дамњановиће. Он помиње Андреју, али је то Андреја Везанковић из Битоља а не Андреја Дамњановић из Велеса. Хаџи Максо не помиње године 1867 и 1868, а не помиње ни Валију Сафет Пашу. Све ово, ваљда, има свога узрока.

Андреју Дамњановића и његову браћу треба поменути. Треба их поменути и историје ради а и ради свих њихових великих заслуга, вако за сарајевску цркву, тако и за многе друге цркве и зацеле, које су они радили широм свих српских земаља.

М. С. Мипосављевић